

Vážené poslankyne, vážení poslanci NR SR,

po oboznámení sa s návrhom na zmenu Zákona č. 13/1993 Z. z. o umeleckých fondoch, ktorý bol predložený NR SR pod číslom ČPT 1209, si považujeme za povinnosť informovať vás o mechanizme poskytovania podpôr širokému spektru tvorivých pracovníkov a výkonných umelcov.

Prijatím návrhu na zmenu zákona o umeleckých fondoch a trvalým zrušením 2% príspevkov dôjde v Literárnom fonde k úplnému ochromeniu podpory tvorby, zničí sa kontinuita nášho skromného, ale predsa, mecénstva, zlikvidujú sa všetky sociálne istoty, ktoré fond doteraz vo chvíľach najťažších vždy poskytoval. Prostriedky všetkých sa stanú prostriedkami nikoho, zahubí sa jeden z mála fungujúcich organizmov nášho spoločenského života. Treba pripomenúť, že Literárny fond fungovaním na báze princípu solidarity odbremeňoval štát okrem iného aj od istých sociálnych výkonov (napr. poskytovaním mesačných sociálnych podpôr na doplnenie dôchodku alebo jednorazových sociálnych podpôr) a podporoval a podporuje tvorcov a umelcov bez ohľadu na ich partikulárne, politické, profesijné či iné skupinové záujmy a preferencie. Inštitúcie ako je Literárny fond sú prepotrebné, nemali by sa obmedzovať a rušiť ani v prípade, že niekto vymyslí a uvedie do praktického života inštitúcie bohatšie a voči slovenskej umeleckej tvorbe žičlivejšie.

Chceli by sme poukázať na to, že už novelizácie zákona o umeleckých fondoch, ktorými sa postupne od 2. polroka 2020 do konca roka 2022 dobrovoľňovali príspevky príjemcov autorských odmien a odmien výkonných umelcov, destabilizovali fungovanie Fondu a priniesli zmeny, ktoré sa negatívnym spôsobom odrazili na jeho podpornej činnosti. Zrušenie povinných odvodov nielenže tvorcom a umelcom v čase koronakrízy neľahčilo ich postavenie, ale pre znefunkčnenie podpornej činnosti, ktorá je naviazaná na príjmy z 2% príspevkov, Literárnemu fondu zabránilo podporovať ich v takom rozsahu ako predtým. Práve v období, kedy väčšina tvorcov a umelcov nemohla vykonávať svoju profesiu (živnosť), z čoho vyplýva, že nemohli mať ani príjmy z umeleckej činnosti, bolo zrušenie povinných 2% odvodov zbytočné. Fond vtedy zareagoval promptne a poskytol jednorazové sociálne podpory autorom a výkonným umelcom, pre ktorých bol pred vypuknutím pandémie príjem z tvorivej a umeleckej činnosti jediným zdrojom zárobku. Výzva k predkladaniu žiadostí o podporu bola zverejnená na internetovej stránke Fondu už 21.5.2020 a **podporených bolo 109 žiadateľov čiastkou 45.180,- €.**

V súčasnosti sa nachádzame v období protirečivých vplyvov, ekonomických a iných tlakov, ktoré narúšajú činnosť Literárneho fondu. **Chceme poukázať najmä na nebezpečenstvá spojené s ideou natrvalo zrušiť 2% odvody do umeleckých fondov.**

Rezort kultúry v stanovisku k návrhu zákona argumentuje tým, že umelecká obec dlhodobou vyzýva na zrušenie príspevkov príjemcov autorských a umeleckých odmien s odôvodnením, že ide o dodatočné zaťaženie ich príjmov, a že zrušením povinných 2% príspevkov sa zlepšia podmienky autorov a výkonných umelcov. Kladieme si otázku: Kto predstavuje umeleckú obec, na ktorú sa odvoláva MK SR? Dotazníkový prieskum o vnímaní a hodnotení umeleckých fondov, ktorý zrealizoval IKP na prelome rokov 2020/2021 nepriniesol očakávané výsledky. Cieľ zadávateľa ankety očividne splnený nebol (59% respondentov nemalo žiadne návrhy na zlepšenie fungovania fondov, o niektorých návrhoch na zlepšenie by sa dalo diskutovať, niektoré boli neopodstatnené a mizivé 2% odpovedajúcich navrhovali fondy zrušiť).

Fond má k dispozícii stanoviská profesijných združení, umeleckých zoskupení i jednotlivých tvorcov a umelcov, ktoré za posledné roky jasne dokazujú, že väčšine tvorivých pracovníkov dvojpercentné príspevky neprekážajú a nespochybňujú ich.

Preto si dovoľujeme nesúhlasiť s argumentom predkladateľa, že umelecká obec dlhodobo vyzýva na zrušenie 2% príspevkov.

Tiež nemôžeme súhlasiť s tvrdením, že dvojpercentné príspevky od tvorcov a umelcov znamenajú dodatočné zaťaženie ich príjmov, že ide o ich dvojitú, resp. dodatočné zdanenie. Tvrdenie, že v prípade 2% povinných odvodov ide o dodatkovú daň, že ide o daňové znevýhodnenie skupiny obyvateľov na základe druhu vykonávanej činnosti je zavádzajúce. Znalec z odboru daní a finančných vecí, to jednoznačne vyvracia. 2% príspevky charakterizuje ako **nákladovú položku** umelcov a ostatných prispievateľov, ktorí príspevky do fondu odvádzajú: „Nejde o dodatkovú daň, ale je to príspevok na podporu tvorivej činnosti vo všetkých druhoch literárnej a umeleckej činnosti podľa zákona NR SR č. 13/1993 Zb. o umeleckých fondoch“.

Podotýkame, že 2% príspevky z autorských odmien sa stávajú automaticky súčasťou rozpočtu priamej podpornej činnosti príslušných výborov sekcií Literárneho fondu, ktoré zastrešujú jednotlivé oblasti tvorivej činnosti. Vracajú sa postupne autorom vo forme štipendií, cien, prémie, príspevkov na cesty a iných podporných aktivít.

Na záver by sme Vás radi oboznámili s činnosťou inštitúcie, ktorá vstupuje do literárneho života s porozumením pre autorskú iniciatívu, pre individuálne potreby autorov, pre peripetie tvorby. Zastrešuje spisovateľov, prekladateľov, vedeckých a odborných pracovníkov, novinárov, výkonných umelcov v oblasti divadla, rozhlasu, zábavného umenia, filmu, televízie a videotvorby.

Predkladáme Vám informáciu o činnosti Fondu v predcovidovom období, t. j. v rokoch 2015-2019.

V súčasnosti zastrešuje fond sedem oblastí, ktoré spravuje sedem výborov sekcií (Sekcia pre pôvodnú literatúru, Sekcia pre vedeckú a odbornú literatúru, Sekcia pre žurnalistiku a novinársku fotografiu, Sekcia pre tvorivú činnosť v oblasti rozhlasu, divadla a zábavného umenia, Sekcia pre tvorivú činnosť v oblasti televízie, filmu a videotvorby, Sekcia pre umelecký preklad, Sekcia pre vedecký a odborný preklad), do ktorých každé tri roky **nominujú svojich zástupcov tvorivé združenia a profesijné organizácie** pôsobiace v príslušnej tvorivej oblasti. Tieto výbory sekcií rozhodujú o konkrétnych adresátoch podpornej činnosti autonómne, rešpektujúc existujúcu finančnú realitu. Členovia výborov sekcií dostali dôveru združení a organizácií, ktoré ich do poradných orgánov Literárneho fondu nominovali, a týmto inštitúciám sa za svoje rozhodnutia aj zodpovedajú.

Najvyšším orgánom Literárneho fondu je Rada fondu zložená z predsedov výborov sekcií a práve ona rozhoduje o zásadných otázkach majetkového a iného charakteru a usmerňuje činnosť fondu.

Výbor Sekcie pre pôvodnú literatúru podporuje autorov pôvodných slovesných diel z odboru poézie, prózy a dramatických umení, autorov z oblasti literárnej kritiky, literárnej histórie a literárnej teórie.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **2531 osôb, ročný priemer: 506 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch):

13 156 tvorcov

Tvorivé štipendiá: 37,9 %, Tvorivé pobyty: 9,4%, Ceny a prémie: 12,9 %, Sociálna starostlivosť: 22,4%,
Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 17,4%

Výbor Sekcie pre vedeckú a odbornú literatúru a počítačové programy podporuje autorov vedeckých a odborných diel, štúdií a príspevkov a autorov počítačových programov.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **1933 osôb, ročný priemer: 386 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **10.036 autorov vedeckých a odborných diel**

Tvorivá súťaž: 10,3%, Tvorivé cesty: 11,3%, Prémie za vedeckú činnosť: 61,4%, Ceny 6,2%, Tvorivé štipendiá: 3,8%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 7%

Výbor Sekcie pre žurnalistiku a novinársku fotografiu podporuje autorov publicistických prác pre tlač, rozhlas a televíziu, teoretikov a historikov novinárstva, kritikov a teoretikov dramatických umení.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **2957 osôb, ročný priemer: 591 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **15 366 žurnalistov**

Tvorivá objednávka: 3,4%, Tvorivá súťaž: 7,1%, Tvorivé štipendium: 16,7%, Prémie za tvorbu: 8,9%, Jubilanti: 16,1%, Sociálna starostlivosť: 22,4%, Príspevky na cesty: 15,4%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 10%

Výbor Sekcie pre tvorivú činnosť v oblasti rozhlasu, divadla a zábavného umenia podporuje výkonných umelcov z oblasti rozhlasu, divadla a zábavného umenia, historikov dramatických umení.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **2849 osôb, ročný priemer: 569 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **14 794 výkonných a reprodukčných umelcov**

Tvorivé štipendiá: 11,6%, Prémie za tvorbu: 27,6%, Ceny: 29,8%, Sociálna starostlivosť: 15,3%, Jubilanti: 7,4%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 8,3%

Výbor Sekcie pre tvorivú činnosť v oblasti televízie, filmu a videotvorby podporuje výkonných umelcov z oblasti televízie, filmu a videotvorby, autorov kritických, historických a teoretických diel z audiovizuálnej oblasti.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **2254 osôb, ročný priemer: 450 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **11 700 výkonných umelcov**

Tvorivé štipendiá: 44,3%, Ceny: 4,3%, Prémie za tvorbu: 5,1%, Tvorivá súťaž: 5,7%, Príspevky na cesty: 4,9%, Jubilanti: 5,2%, Sociálna starostlivosť: 21,1%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 9,4%

Výbor Sekcie pre umelecký preklad podporuje prekladateľov umeleckej literatúry.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **1178 osôb, ročný priemer: 235 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **6 110 umeleckých prekladateľov**

Tvorivé štipendiá: 49%, Tvorivé pobyty: 5,3%, Ceny: 4,1%, Prémie za preklad: 6,7%, Tvorivé cesty: 1,7%, Sociálna starostlivosť: 13,9%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 19,3%

Výbor, Sekcie pre vedecký a odborný preklad podporuje prekladateľov vedeckej a odbornej literatúry.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **678 osôb, ročný priemer: 135 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **3 510 odborných prekladateľov**

Tvorivé štipendium: 35,1%, Prémie: 5,9%, Tvorivé cesty: 1,3%, Jubilanti: 10,2%, Ceny: 12,7%, Tvorivá súťaž: 3,8%, Sociálna starostlivosť: 21,3%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 9,7%

Výbory sekcií v rokoch 2015 – 2019 podporili spolu 14 380 tvorcov a výkonných umelcov.

Výbory sekcií Literárneho fondu mali v rokoch 2015-2019 okrem iného rozpracovaný aj bohatý **program starostlivosti o mladých a začínajúcich autorov, vedcov a výkonných umelcov**, a to finančným pokrytím cien a prémie a odborným zastúpením v porotách tvorivých súťaží:

- Výbor Sekcie pre pôvodnú literatúru – **Cena Ruda Fabryho, Wolkrova Polianka a Jašíkove Kysuce**;
- Výbor Sekcie pre vedeckú a odbornú literatúru a počítačové programy umožňuje mladým vedeckým pracovníkom cestovať na medzinárodné vedecké podujatia, podporuje stovky študentov prostredníctvom tvorivej súťaže **Študentská vedecká konferencia**, oceňuje študentov za **úspešnú reprezentáciu SR na medzinárodných olympiádach**;
- Výbor Sekcie pre žurnalistiku a novinársku fotografiu - **Štúrovo pero**;
- Výbor Sekcie pre tvorivú činnosť v oblasti rozhlasu, divadla a zábavného umenia - **Fórum umeleckého slova, Poděbradské dni poézie**,
- Výbor Sekcie pre tvorivú činnosť v oblasti televízie, filmu a videotvorby – Festival **Áčko** a formou príspevkov na cestu do zahraničia;
- výbory prekladateľských sekcií každoročne organizujú tvorivú súťaž **Prekladateľská univerziáda**.

Ďalšou významnou sférou záujmu výborov sekcií bola v hodnotenom období realizácia nových i tradičných **tvorivých súťaží**, podporných programov, ako napr. **Program Alfa** - určený na podporu vzniku pôvodných literárnych predlôh dramatických, animovaných a dokumentárnych diel, **Program BETA** – určený na podporu vzniku pôvodných teoretických, historiografických, biografických a encyklopedických diel z audiovizuálnej oblasti, **Program Alfa Plus** - určený na podporu režijnej, kameramanskej a ďalších tvorivých činností pri realizácii scenárov vytvorených v rámci programu Alfa.

V oblasti žurnalistiky sa podporujú tvorivé súťaže ako napr. **Tvorivá súťaž novinárov východoslovenského regiónu**, **Prehliadka lokálnych televíznych staníc Slovenska**, **súbeh o Tvorivú objednávku**, ktorej cieľom je podnietiť vznik publicistických a fotografických diel, ktoré majú osloviť verejnosť a pomôcť osvetliť alebo vyriešiť akútne problémy regionálneho či celoslovenského rozsahu.

V oblasti divadla a rozhlasu sa pravidelne v dvojročných intervaloch vypisuje **Súťaž na pôvodný dramatický text**. Výbory novinárskej a filmovej sekcie udeľujú každoročne ceny a prémie víťazom Prehliadky tvorby lokálnych televíznych staníc Slovenska, ktorú organizuje LOToS. K veľmi žiadanej podpore sa radia najmä v oblasti vedeckej a odbornej literatúry **príspevky na cestu do zahraničia**, ktoré výbor sekcie

udeľuje na medzinárodné sympóziá, kongresy a konferencie s aktívnou účasťou žiadateľa.

Fond venoval veľkú pozornosť aj **sociálnej a zdravotnej** starostlivosti o umelcov, ktorým poskytuje **mesačné a jednorazové sociálne podpory, príspevky na liečenie, zariaďuje liečebné a rekreačné pobyty, pomáhal pri umiestňovaní tvorcov v domovoch dôchodcov a iných ústavných zariadeniach.**

Sociálny program Literárneho fondu významným spôsobom suploval činnosť štátu v podpore tvorcov - seniorov, ktorí sú priamo ohrození chudobou, ktorí nemajú dostatok finančných prostriedkov na kúpu liekov, či na zaplatenie kúpeľnej liečby. Sociálny program takisto pomáha tým, ktorí po zániku ich pracovných miest napriek skúsenostiam nenašli zamestnanie a musia riešiť existenčné otázky. Tieto formy podpornej činnosti nemôže nahradiť žiadny z existujúcich fondov.

Za roky 2015 – 2019 bolo v týchto špecifických oblastiach podporených 2614 tvorivých pracovníkov a výkonných umelcov.

Významnú súčasťou záujmu výborov sekcií bola a je doteraz aj hodnotiacu činnosť – **udeľovanie cien a prémieí**, ktoré má následne tiež stimulujúci účinok. Prostredníctvom tejto formy podpornej činnosti fondu sa vysúvajú do popredia slovenského kultúrneho života najlepšie literárne diela a najlepšie umelecké výkony.

Fond podporuje aj rozvoj **národnostných literatúr**. Žiadosti spisovateľov našich národnostných menšín sú najčastejšie adresované výboru Sekcie pre pôvodnú literatúru. Z toho dôvodu pracujú vo výbore tejto sekcie aj ich zástupcovia, ktorých menujú ich vlastné stavovské organizácie: Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku a Spoločnosť ukrajinských spisovateľov na Slovensku a Spolok rusínskych spisovateľov Slovenska.

Literárny fond každoročne udeľuje a finančne dotuje tieto ceny:

- **Cena LF za pôvodnú slovenskú literárnu tvorbu**
- **Cena Imre Madácha**
- **Cena Ivana Franka**
- **Cena Ivana Kraska**
- **Cena Alexandra Pavloviča**
- **Cena Trojruža**

- **Cena za vedeckú a odbornú literatúru v kategórii:**
 - a) spoločenských a humanitných vied
 - b) biologických a lekárskech vied
 - c) technických a matematických vied
 - d) prírodných vied a vied o Zemi a vesmíre
 - e) encyklopedických vied, slovníkovej literatúry a vied o architektúre

- **Výročná cena Literárneho fondu za novinársku tvorbu**
 - a) v kategórii publicistika (v podkategóriách tlač, internetové médiá, rozhlas, televízia)
 - b) v kategórii spravodajstvo (v podkategóriách tlač, internetové médiá, rozhlas, televízia, spravodajské agentúry)
 - c) v kategórii novinárska fotografia

- **Ceny za umelecké výkony v oblasti divadla**
- **Ceny za umelecké výkony v oblasti rozhlasu**
- **Ceny za umelecké výkony v oblasti dabingu**
- **Ceny za kvalitné preklady audiovizuálnych textov**
- **Ceny za celoživotné dielo v oblasti divadla, rozhlasu, dabingu**

- **Ceny IGRIC** v kategóriách hraná filmová tvorba pre kiná, televízna dramatická tvorba, filmová a televízna dokumentárna tvorba (okrem spravodajstva, publicistiky a magazínov), animovaná tvorba, ženský herecký výkon vo filmovom alebo televíznom diele, mužský herecký výkon vo filmovom alebo televíznom diele, za celoživotné dielo v audiovizuálnej oblasti, Cena Jána Fajnora
- **Cena Kamera**
- **Cena LF v rámci medzinárodného filmového festivalu Hory a mesto**
- **Cena LF v rámci medzinárodného festivalu Fest Anča Žilina**
- **Cena LF v rámci festivalu Cinematik Piešťany**
- **Cena Martina Slivku, Etnofilm Čadca**
- **Bienále animácie Bratislava, prémia LF**

- **Cena Jána Hollého** za umelecký preklad
- **Cena Mateja Bela** za vedecký a odborný preklad

Vážení páni poslanci, za Vašu ústretivosť Vám vopred úprimne ďakujeme a veríme, že urobíte všetko pre to, aby Literárny fond mohol i naďalej plniť svoje poslanie stanovené zákonom, t. j. v súlade s národnokultúrnymi záujmami Slovenska cieľavedome a objektívne podporovať tvorivú literárnu, vedeckú a umeleckú činnosť. Veríme, že nedopustíte, aby tvorcovia a výkonní umelci s nostalgiou spomínali na činnosť Literárneho fondu ako na éru, ktorá bola skvelá, no pre nezáujem kompetentných, pre ich neznalosť, neochotu, či nedostatok relevantných informácií sa stala minulosťou.

S pozdravom

JUDr. Ladislav S e r d a h é l y
riaditeľ Literárneho fondu